

Pásztó öröksége

Nagy öröm ez a mai nap számunkra. Úgy gondolom duplán örülhetünk, hiszen méltó módon és méltó helyen tudunk emlékezni városunk szülöttéről Csohány Kálmánról. Szomorú is vagyok ezen a mai napon, hiszen az elmúlásra emlékezünk most. Csohány Kálmán 80 éve született, még mindig itt lehetne közöttünk. Ha az jut eszembe, hogy drága jó Nagypapám ár 94 éves és még mindig az élők sorában, akkor különösen fájdalmas a dolog.

Mit is jelent városunk számára Csohány Kálmán? Tegnap, mikor az emlékező beszédemre készültem, minden életrajzi adatot elolvastam. Csohány Kálmán 1925. január 31-én született Pásztón, 1944-ben Salgótarjánban érettségizett, 1945-ben a Csíki havasokban dolgozott fakitermelőként, 1946-ban pályamunkásként Pásztón, 1946–47-ben bányászként Nagybátonyban. Aztán 47-ben a Képzőművészeti Főiskolai felvételi és sorolhatnám még tovább. Azután beszélhetnénk még arról is, hogy kik voltak az ő tanárai, Hincz Gyula, Ék Sándor, Konecsni György, Koffán Károly, és csillogtathatnám még azt, hogy ezeket az adatokat mind-mind ismerem. Azt gondolom, hogy tisztességgel nem tehetem ezt, mert ezeknek a művészeknek az alkotásait és az egész életművét nem ismerem annyira, amennyire kellene.

Mi az amit én ismerek, főleg Csohány Kálmánról? Azt gondolom, hogy pásztói-nak kell annak lenni, hogy igazán jól értse és megértse az ember Csohány Kálmánt. Műveit hosszasan kell szemlélni és a pásztói népszokásokat is ismerni kell. Sok-sok művet alkotott „Pásztói népszokások”, a „Falum eltűnt figurái” és „Ismerős arcok” címmel. Fellapoztam a Pásztói népszokások egyik grafikáját megnézve, mi is van a hátoldalára írva: Bockúti búcsú. Mit jelent azoknak, akik nem Pásztón élnek, talán valami egyházi liturgikus eseményt? És valóban, ebben nem tévednek. Mi, akik itt élünk Pásztón és évről-évre részt veszünk a Bockúti búcsúban, tudjuk, hogy mit is gondolhatott Csohány Kálmán akkor, amikor ez a rézkarc megszületett. Pásztó hívő népe minden év május első vasárnapján elzarándokol ki a Bockúthoz, – amely a Rózsások fölött van – és annak rendje-módja szerint megtörténik a búzaszentelés. A pap mind a négy égtáj felé fordulva megáldja és megszenteli a búzát, hogy megfelelő termés legyen. Nos, az én számomra Csohány Kálmán művészete többek között ezt jelenti. Aztán az életrajzi adatok között olvashatjuk azt is, hogy 1974-ben ő volt az, aki létrehozta a Pásztói Képzőművészeti Gyűjteményt, amelyhez a Képzőművészeti Alap és alkotótársai is hozzájárultak jó néhány művel, olyannyira, hogy 1978-ra a Pásztói Képzőművészeti Gyűjtemény mintegy 400 darabból állott.

Hosszú-hosszú éveken, évtizedeken keresztül ezek az alkotások különféle pincékben porosodtak. Nem sokat foglalkoztak vele, pedig Csohány Kálmán 1978-ban a Művelődési Ház vezetőiben a következő levelet intézte:

„Én tudom, hogy otthon nem könnyű a dolog, kevés a pénz a beruházásra, és ami van, az égetően fontos dologra kell. Mindez így van jól, tudom. Mégis úgy gondolom, hogy ma még nem késő, de az utolsó órában vagyunk ahhoz, hogy az eddigi gyűjteményt megmentve esztendőről-esztendőre a magyar képzőművészettel,

annak remekeivel gyarapítva – közös tervünket, mondhatnám vállalkozásainkat valóra válthassuk. Ha otthon lehetőség lenne méltó hely kialakítására, akkor míg én élek és vagyok, mindent el fogok követni, hiszem sikerrel, hogy Pásztónak országos jelentőségű galériája legyen. Ha nem sikerülne, én tudom legjobban, mit veszítene Pásztó. Ha sikerülne, Pásztó is megtudná 20–30–50 év múlva, hogy mit is nyert.”

Ezekkel a sorokkal én nem 1978-ban, nem is 79-ben, meg nem is a 80-as évek első éveiben ismerkedtem meg. 1999-ben találkoztam a Pásztóról elszármazott emberekkel, és akkor azt kérdezték tőlem: „Polgármester úr, mikor lesz méltó kiállító hely Csohány Kálmán műveinek?”

Akkor megfogalmazódott bennem, hogy mi nem várhatunk tovább. Több mint 21 éve tartoztunk már Csohány Kálmánnak, azzal, hogy a művei méltó helyre kerüljenek. Hála Istennek a sors megadta nekünk, hogy ezt az épületet átalakíthassuk a Csohány Galéria céljára. A jelenlevők közül nagyon sokan itt voltak 2001. december 14-én délelőtt 11 órakor, amikor ünnepélyes keretek között megnyitottuk a kiállítást. Átadtuk rendeltetésének ezt a kiállító helyiséget. Én úgy gondolom, hogy ez csak az első lépés volt Csohány Kálmán előtt tisztelegve.

Készen van a Csohány Galéria, de még hozzá sem kezdtünk Csohány szülőházána felújításához. Erkölcsi kötelessége Pásztó városának, hogy most, amikor a művész 80 éves lenne, ez az alkotóház megszépüljön, átépüljön és a művészek rendelkezésére bocsáttassék.

(Elhangzott Pásztón, a Csohány Galériában 2005. január 31-én délután 4 órakor.)

HUBERNÉ BOGNÁR EDIT

Csohány Kálmán emléke Pásztón

A paraszti, a hétköznapi ember kultúrája, az univerzalitásba emelő művészi kifejezési mód központi téma Csohány Kálmánnál, aminek oka, hogy nem tud elszakadni, vissza vágyik az „övéi” közé Pásztóra.

Csohány Kálmán oly módon „énekelte” meg a pásztói embereket, ahogy előtte és azóta sem senki. Úgy érezte, a pásztóiakat érzelmi világukban, szokásaikban megörökíteni szent kötelessége. A szűkebb haza embereit ismerte jól, s az ő örömeik vagy bánatuk művészi kifejezésével egyetemes magatartást közelít meg.

1974-ben saját grafikáinak adományozásával megalapozta, – alkotótársai és a Képzőművészeti Alap további ajándékozásaival – a pásztói Városi Képzőművészeti Gyűjteményt, amely mára közel 400 műalkotásból áll.

A 70-es évektől rendszeresen hazajárt Pásztóra, segítette a mátrakeresztesi művésztelep munkáját, szervezte a Pásztóiak Találkozóját a Muzsla dombon. Sokszor

érezte szükségét, hogy egyedül legyen a természettel, s napokat eltöltött egyedül a Muzslán, gondolkodó magányban.

A művész érzékenyebb „jelfogóval” rendelkezik, s a lélek rezdülései óriási hullámokká nőnek, idővel elvégzik pusztító munkájukat az ember fizikai létében.

Érezte, sejtette, hogy feladatát elvégezte, készült a nem mindennapi útra. Pásztói barátainak egyikéhez írt levelében 1976-ban a következőt „kérte”, szinte végrendeletként.

„Ha majd végleg elmegyek, ott szeretnék megpihenni, a világ legszebb temetőjében – amit és eddig láttam – a Szentlélek kápolna északi oldalán a mátraszöllősi és a hasznosi út felé való oldalon.”

A Csohány Baráti Kör

Három évvel távozása után megalakult a Csohány Baráti Kör, a művész szellemi és művészi örökségének megőrzése, ápolása érdekében. Alapító tagsága: barátok kortárs alkotótársak és a pásztóiak. Vállalták a Városi Képzőművészeti Gyűjtemény tovább gyarapítását, a gyűjtemény méltó elhelyezését.

Mindenkor kötelességüknek érezték, hogy Csohány Kálmán szülőhelyén folyamatosan ébren tartsák a képzőművészettel kapcsolatos rendezvényi formákat, s azt, hogy kortárs alkotóinak lehetőséget biztosítsanak a bemutatkozásra.

A Baráti Kör, majd Egyesület, mindvégig hű maradt célkitűzéseihöz, mindenkori vezetősége (a jelenlegi az 5.) törekedett a kapcsolatok szélesítésére, munkájának helyi szintű elismertetésére. Soha nem voltak könnyű helyzetben, hiszen 94 fős tagságának 80%-a nem is pásztói.

Pásztó tipikus kisváros, a kisvárosra jellemző magatartásmodellel. Természetesen itt nem, vagy csak kevésbé érvényesül a nagyvárosok idegensége, az emberek, s a véleményformáló értelmiség többé-kevésbé ismerik egymást. Érezhető bizonyos bezártság és elzártság, a helyi értékrendhez igazodó „kényelmes közélet”. A Csohány Baráti Kör munkájában nagyon kevés pásztói értelmiségi vett és vesz részt. Ez nem feltétlenül negatívum de mindenképpen jelzi azt a művészethez és a művészi értékekhez való viszonyulást, amely bizonyítja az emberi érzelmek meghatározó erejét. Az egyesületben való munkának a célok, törekvések érdekében kifejtett erőfeszítéseknek a személyes kötődés és a Csohány Kálmán iránt érzett tisztelet a motivációja.

Az egyesület megalakulásakor a Városi Művelődési Központban működött, 1988-ban elkerült az intézményből, de az 1992-es tisztújítást követően visszatért.

1998 után a Városi Múzeumban, 2000-től a Városi Könyvtárban dolgozik a Titkárság, mint szervezet. Az egyesület is tagdíjak, támogatások, pályázatok segítségével teremti elő a működési költségeket.

Az egyesület tevékenysége

A Csohány-ház

Az egyesület a szülői ház tulajdonosa. Az örökösöktől részben ajándékozással, részben vásárlással jutott birtokába.

Az összedőléssel fenyegető épület felújítási tervdokumentációt Csohány Klára építész készítette el 1990-ben.

A felújítással kapcsolatos gondok, problémák meghaladták a Baráti Kör erejét, ezért a Csohány családdal egyetértésben 1993-ban létrehozta a Csohány Baráti Kör Pásztó Kultúrájáért elnevezésű alapítványt. Az alapítók: Csohány Kálmánné és az egyesület.

Az alapítvány célja az alapító okirat szerint: „Csohány Kálmán szülőházának felújítási, felszerelési költségeinek megteremtése. Különös tekintettel arra, hogy a cél egy működőképes grafikai alkotóműhely felszerelése, 2 fő fogadására alkalmas szálláshely kialakítása. Lehetőség szerint törekedni kell arra, hogy kamararendezvények, szakköri-, iskolai foglalkozások fogadására is alkalmas legyen.

Az előzőekben rögzített körülmények után, az alapítvány további célja, megteremteni és folyamatosan biztosítani a működéshez szükséges anyagi alapot, támogatni az Alkotóház munkáját.”

Az alapítvány életre hívása előtt körlevélben kereste meg az egyesület Csohány Kálmán barátait, alkotótársait, hogy segítsék a cél elérését adományozott alkotásaikkal.

A felhívásra létrejött egy 44 db-ból álló kisgyűjtemény, amelynek az értékesítéséből származó összeg a ház felújítását szolgálja.

Kiállítások

Az egyesület számos kiállítás megrendezésével járult hozzá Pásztó képzőművészeti életéhez. Kiállítóhely hiányában azonban nem igazán sikerült a szakmai szempontoknak megfelelni.

Kezdetben a Városi Művelődési Központ klubjában, majd a Tittel Pál Középiszkolai Diákotthon előterében, s három éve a Teleki László Városi Könyvtár és Művelődési Központ könyvtár épületének tanácskozó termében rendezi kiállításait, évente 6–10 alkalommal.

A kiállítások részben emlékkiállítások, az Egyesülethez kötődött, már eltávozott képzőművészek munkáiból, másrészt a művésztelepek és a fiatal alkotók bemutatkozásai.

Többször került közönség elé fotódokumentációs anyag is, pl. a Millecentenárium tiszteletére „Pásztóiak fotókon Mátrakeresztesiek a századelőn”.

A képzőművészet, a zene és az irodalom összekapcsolódásával *Élő Újság* összefoglaló címmel öt kis rendezvényből álló sorozatot szervezett 1992–93-ban. Minden alkalom lehetőség volt egy-egy alkotó bemutatására, a vele készült beszélgetés és az alkotásaiból rendezett kamara kiállítás segítségével. Ugyanakkor irodalmi művek bemutatására is sor került a Pásztóhoz, a baráti körhöz kapcsolódó írók, költők műveinek bemutatásával.

A baráti kör segítségével 1997-ben Püspökladányban, 2000-ben Budapesten a Hegyvidék Galériában rendeztek Csohány kiállítást.

Városi képzőművészeti gyűjtemény

A Városi Képzőművészeti Gyűjtemény létrejötte óta raktárban van. Az alapító halála után a Városi Művelődési Központ kapott megbízást a város akkori vezetésétől a gyűjtemény kezelésére.

Az értékes gyűjtemény „nem találta” helyét, hosszú, gyötrelmes útja során több helyen raktározódott a városon belül és kívül. A Csohány Baráti Kör és a Városi Művelődési Központ 1992-ben egy kis válogatás bemutatásával kívánta ráirányítani a figyelmet a gyűjteményre, hogy jelezze az illetékesek számára azt az értéket, ami a város birtokában van.

Hogy mennyire értékes anyagról van szó, álljon itt bizonyoságul Dr. Supka Magdolna művészettörténész megnyitó beszédéből és a Képző – és Iparművészeti Lektorátus által elvégzett értékelés jegyzőkönyvéből egy-egy részlet:

„És megyünk át a 3. évezredbe, megyünk Noé bárkájával. A mi bárkánkban a jó magyar művészet lesz és ez nagyon fontos, mert sokszor hallani: kicsi a mi nyelvünk, senki nem beszéli, s ez micsoda hátrány. De arra nem gondolnak, hogy ez a kicsi nyelv attól lett ilyen iszonyú gazdag, mert nincsen párja, mert nincs amivel együtt hangozzék.

Ezért olyan jó a képzőművészet, a zene, a tánc és a film, az irodalom és a költészet. Nekünk meg kell tudni szólalni a világ minden népe számára.

...Azért vagyok most boldog, hogy Pásztón ilyen anyag van – meg aztán ha kiszélesedik és esetleg változik – mert ezt Budapest nem tudja most produkálni.

20–30 kép alapján egy egész műtörténeti korszakot föl lehet tárni.

Most már meg vagyok győződve róla, hogy itt olyan anyag őrződik meg Pásztó részére, ami pótolhatatlan. És áldom emléküket, Csohiét elsősorban, hogy ezt megtette. Micsoda zsenialitás kellett, hogy időben megtegye.”

„A szakértők a Pásztó Város Önkormányzat tulajdonát képező képzőművészeti gyűjteményről megállapították, hogy jól reprezentálja az 1960-as évek végének és a 70-es évek magyar képzőművészetét. Ezen belül is kiemelkedő Csohány Kálmán grafikáinak műtárgy együttese valamint az egész korszakot átfogó festészeti anyag. A szobrászati gyűjtemény is érdekes, elsősorban a figurális irányzatot képviselő művek vannak jelen a gyűjteményben.

A gyűjteményt méltó módon egy e célra kialakított képtárban kellene őrizni, és anyagát – megfelelően válogatva – kiállításokon bemutatni. A képtár jelentős szerepet tölthet be a város és Nógrád megye életében. A város polgárai számára is hozzáférhetővé kell tenni a gyűjtemény legértékesebb darabjait, egyben a város idegenforgalmi jelentőségéhez is hozzájárulna.”

Művésztelepek

1992–1995 között pályázati és egyéb támogatással négy alkalommal rendezett művésztelepet a baráti kör Bujákon, majd Mátrakeresztesen 1998-ban.

A Mátrakeresztesi művésztelep „elődje” az 1973-ban a pásztói Művelődési Központ és a Járási Képzőművész csoport vezetője által megrendezett telep, amely mindössze 2–3 évig működött ebben a szervezésben. Az alkotók a járási képzőművész csoport tagjai és az általuk meghívott barátok. Csohány Kálmán az 1974-es művésztelepen segítette a résztvevők munkáját.

A bujái telepen hazai és külföldi – a szabadkai Bucka Gányó művésztelephez kötődő – alkotók egyaránt dolgoztak. Egy-egy alkotás ajándékozásával gyarapították

mind a Városi Képzőművészeti Gyűjteményt, mind az 1993-ban megszületett alapítványi gyűjteményt.

A Művésztelep munkái évente kiállításon szerepeltek Bujákon és Pásztón, 1995-ben Magyaránádorban is.

Rendezvények – emléknapok

Az *Élő Újság* és a műsoros kiállítás megnyitók mellett az évente megrendezett közgyűlés is több volt a hivatalos formánál, hiszen többnyire Csohány Kálmán születésének vagy halálának évfordulójához közeli időpontban kerültek megrendezésre. Ezek az események alkalmat teremtettek kedves régi barátok visszaemlékezéseire s olyan kiállítások megrendezésére, ahol Csohány Kálmán azon alkotásai is szerepeltek, amelyek nem voltak még láthatók nagy nyilvánosság előtt. Az emléknapok programjában a barátok visszaemlékezései voltak mindenkor a legmeghatóbb pillanatok.

A Csohány Baráti Kör megalakulásának 10. évfordulóján, 1993-ban, Gaál István filmrendező így emlékezett:

„...Miközben idejövet kinéztem a vonat ablakán, mintha végig Csohány rajzait láttam volna.

Ezek a tájak annyira pontosan és ugyanakkor érzékfeletten léteznek, mint amelyek már túl vannak minden tapasztalat határán, bár nagyon is vaskos valóságban gyökereznek.

Rájöttem arra, amit egyébként már régóta érzek, ha bármikor itthon járok, hogy tulajdonképpen Csohány-grafikákat látok, lefoszlott, göcsörtös, lobogó fákkal, suhanó madarakkal. Ha ciprustestű topolyafák ágai közt fekete varjak áthúznak, Csohány Kálmán grafikáját utánozzák.

Amikor odamegyünk a sírjához mécesst gyűjtani, az a biztos érzésem, ha megfordulunk, – ott látjuk a hasznosi Bikarétet – ő van ott, hátát támasztva az Ólom-bércnek és fütyörészik”

1995-ben a művész születésének 70. évfordulóján, a még mindig rossz állapotban lévő Csohány szülői ház falán emléktáblát avatott az Egyesület.

2000-ben az évi rendes közgyűlésen az Egyesület vendégei voltak Csohány Kálmán tanítványai, s velük közös szervezésben valósult meg 2001-ben a művésztelep.

Hírlevél

Három évben (1994., 1996., 2000.) Hírlevelet jelentett meg az Egyesület, Csohány Kálmán barátainak visszaemlékezéseivel az Egyesület és az Alapítvány munkájának vázlatos híradásával.

A kedves kis írások mindegyike azt a baráti szeretetet sugározza, amelyet csak a Csohány Kálmánhoz hasonló emberszeretetet magukban hordozók képesek megfogalmazni.

A *Hírlevél* megjelenését évente egy alkalommal tervezte az Egyesület, ám anyagi lehetőség hiányában rendszertelenné vált.

Csohány kerámia-fal

Pásztó, mint volt járási székhely és kistérségi központ, ÁFÉSZ áruházzal állt a vásárlók szolgálatában. Emeleti lépcsőfordulóját a Mátra hegység domborulatainak vonalával és szimbolikus madarakkal Csohány Kálmán 17 m²-es kerámiafala díszítette. Az ÁFÉSZ megszűnése után az új tulajdonos az épület belső átalakítása során lerombolta

az alkotást. Sem az Egyesület, sem a Városi Önkormányzat nem értesült a belső munkálatokról, így nem előzhette meg a szomorú tény, a kerámia fal elpusztítását. Megmenteni már nem lehetett, és Csohány Kálmán hazájában az őt és munkásságát, pásztói kötődését nem ismerő idegenek nem viseltettek felelősséggel a műalkotás iránt. A Városi Ügyészség határozatában rögzítette, hogy a feljelentett cselekmény nem bűncselekmény, hiszen a tulajdonos saját tulajdonában lévő dolgot semmisített meg. A kerámia fal nem élvezett sem műemléki, sem helyi védettséget.

Eredmények és kudarcok

A Csohány Ház

A ház felújításához 1993. óta a Városi Önkormányzat közel 800 ezer forintot biztosított, az Alapítvány kisgyűjteménye egy-egy alkotásának értékesítéséből 60 ezer forint bevétel származott.

Jelenleg a ház új tetővel, rendbetett falakkal várja a továbblépést.

Egyre kevésbé látszik megvalósíthatónak a Csohány Baráti Kör azon elképzelése, miszerint a ház környezetében még meglévő térrel, épületekkel megőrizhető a régi Pásztó kis darabkája.

Városi Képzőművészeti Gyűjtemény

1997-ben került haza a gyűjtemény a Salgótarjáni Megyei Múzeumból a Városi Múzeum raktárhelyiségébe.

Szintén a múzeumban (a felújított egykori ciszter-kolostor) 1997 októberében megnyílt a Csohány-Galéria.

Csohány Kálmán grafikái, rézkarcai – szám szerint 50 db – állandó kiállítás keretében sugallják a látogatóknak azt a csodát, amit az egyszerű vonalak nagy értője adott az országnak és földijeinek.

Az elmúlt év során Pásztó Város Önkormányzata úgy döntött, hogy a műemléki negyedben álló óvoda épületet átalakítja és a továbbiakban múzeumi kiállító helyként működteti. Az épület átalakításával egy 146 m² alapterületű kiállítási tér alakul ki. Itt már lehetőség nyílik arra, hogy Csohány Kálmán művészetéről egy teljességre törekvő keresztmetszetet kapjon a művészt, a grafikát szerető, tisztelő tárlatlátogató.

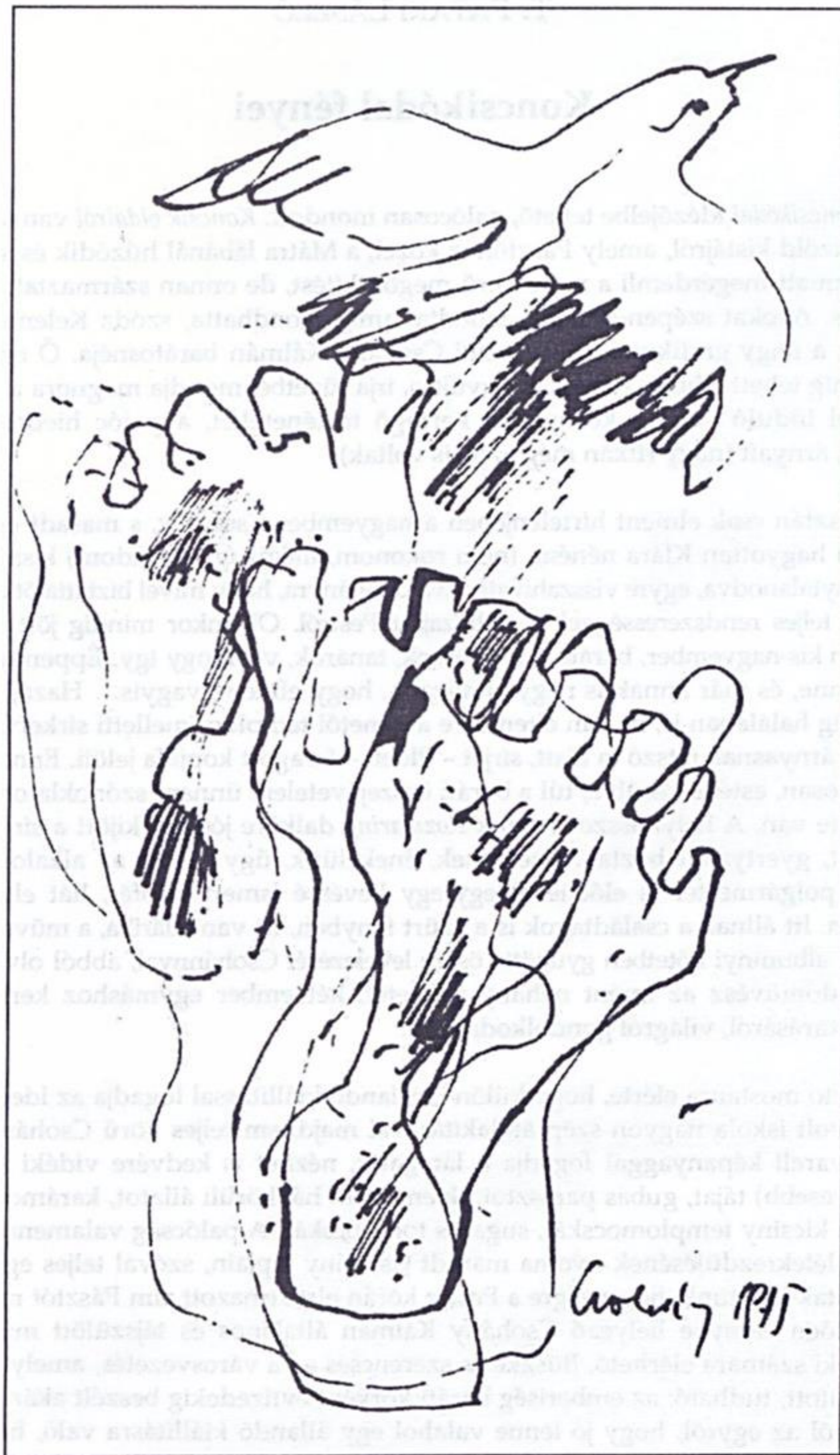
Az 1997-ben megnyitott Csohány kiállítás helyén, a Kolostorban, végre lehetőség nyílik (79 m²-en) a Városi Képzőművészeti Gyűjtemény bemutatására, időszaki kiállítások formájában.

Művészeti Tagozat és Csohány-fal

1996-ban a helyi Rajeczky Benjamin Zeneiskolában (a Csohány Baráti Kör elnökének kezdeményezésére) képzőművészeti tagozat kezdte meg munkáját. Évről-évre eredményesebb munkáit két alkalommal kiállítás keretében mutatta be a Baráti Kör. A Mikszáth Kálmán napon, Csohány kiállítást rendezett az Egyesület, majd a gimnázium vezetése „Csohány-falat” alakított ki a művész özvegyének segítségével.

Mindkét „forma” jelentősen hozzájárul(hat), hogy a fiatalokhoz közelebb kerüljön a képzőművészet, a grafika.

(Dolgozatom 2001 májusában készült. Az azóta eltelt csaknem fél évtizedben sok minden megváltozott.)

A mezítlábások emlékére (1975)